

Golovnina E., Loban O. Some aspects of corporate rights in transformation economy. The article considers the peculiarities of legal formulation of corporate rights in a market transformation of Ukrainian economy and the use of public-private partnerships in improving Ukrainian infrastructure.

УДК 330.341.1

*Зубко Т. Л., к.е.н., доц.;
Андрєєва В. Г., к.е.н., доц.,
Київський національний
торговельно-економічний університет*

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ І МЕТОДИ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто сутність інноваційного потенціалу підприємства, його основні складові та чинники, що впливають на його стан. Досліджено особливості формування структури інноваційного потенціалу. Проаналізовано та узагальнено підходи до визначення структури інноваційного потенціалу.

Постановка проблеми та аналіз основних публікацій. У сучасних швидкоплинних умовах перед підприємством постає завдання не тільки виживання, але і постійного розвитку і реалізації свого потенціалу. Досягненню цього сприяє використання концепції стратегічного менеджменту. Основу його складає правильне складання стратегії. Основне завдання, яке вирішує стратегія діяльності фірми – забезпечення впровадження інновацій та змін в організації шляхом розподілу ресурсів адаптації до зовнішнього середовища, внутрішньої координації та передбачення майбутніх змін у діяльності [2, с. 28].

Постійний розвиток інноваційного потенціалу є єдиним шляхом забезпечення стабільного економічного зростання. Від належного рівня інноваційного потенціалу залежить успішна інноваційна діяльність підприємства. Чітка стабільність та ефективність інноваційної діяльності підприємства значною мірою залежить від його інноваційної активності, тобто постійного оновлення новацій, ідей, виробництва та просування на ринок ефективної у виробництві і споживанні інноваційної продукції. Саме тому методи оцінки інноваційного потенціалу в сучасних умовах стають об'єктивно необхідним елементом у процесі формування механізму підвищення інноваційного потенціалу підприємства.

Значний внесок у дослідження й вирішення питань інноваційного потенціалу підприємств зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Ареф'єва О.В., Верба В.А., Воронкова А.Е., Гречан А.П., Гриньов А.В., Грицуленко С.І., Гиренко-Коцуба О.А., Завлін П.М., Ілляшенко С.М., Калишенко В.О., Касьянова Н.В., Коренков О.В., Косолапов О.В., Краснокутська Н.В., Лапін Є.В., Мазур Є.П., Мартюшева Л.С., Митякова О.І., Новікова І.В., Олексюк О.І., Орлов В.М., Отливанська Г.А., Родіонова І.В., Репіна І.М., Русин-Гриник Р.Р., Смірнова Г.О., Смірнов Я.В., Соловійов В.П., Тітова М.М., Уманський І.І., Фарат О.В., Фатхутдінов Р.А., Федоренко В.Г., Федонін О.С., Федулова Л.І., Чермошенцев Є.С., Чухрай Н.І., Шилова О.Ю., Шипуліна Ю.С. та багато інших [1-13].

Виділення невирішеної раніше проблеми. На цей час відсутній єдиний підхід щодо визначення та управління інноваційним потенціалом підприємства. Немає єдиної методики оцінки інноваційного потенціалу підприємства (ІПП). Це зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Мета дослідження. Основним завданням статті є дослідження поняття інноваційного потенціалу підприємства та вивчення методів його оцінки.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі немає єдиного визначення поняття «інноваційний потенціал». На нашу думку, найбільш вдалим є наступне: «Інноваційний потенціал підприємства являє собою наявні приховані можливості залучення та використання ресурсів, спрямованих на прийняття, впровадження нововведень, які можуть бути залучені для досягнення цілей економічних суб'єктів» [5].

Інноваційний потенціал найчастіше ототожнюють з сукупністю різних видів ресурсів, які можуть бути задіяні у процесі здійснення інноваційної діяльності [1, 5].

Окрім цього підходу можна виокремити наступні:

- визначення ІПП як здатність науково-практичних знань і практичного досвіду, які є у розпорядженні [3];

- ототожнення ІПП з потенціалом науково-технічним – «накопичена певна кількість інформації про результати науково-технічних робіт, винаходів, проектно-конструкторських розробок, зразків нової техніки і продукції [2];

- інноваційний потенціал – це характеристика потоку нововведень, ефективності корпоративних НДДКР, швидкості доведення новацій до ринку, рівня технологічного лідерства, що обумовлює «синергетику» інноваційної діяльності різних структурних підрозділів [10].

- інноваційний потенціал – це сукупність кадрових, матеріально-технічних, інформаційних і фінансових ресурсів, які обслуговуються відповідною інфраструктурою метою реалізації нововведень [13].

- Іванцов П.І. визначає інноваційний потенціал як стратегію поведінки господарюючого суб'єкта по відношенню до процесу інновацій [9].

Долучаємось до думки [6], і вважаємо, що «інноваційний потенціал – це сукупність виробничих, наукових, фінансових, маркетингових, кадрових, організаційних ресурсів і можливостей, що забезпечують готовність і здатність підприємства здійснювати інноваційну діяльність при постійному удосконаленні системи управління нею з урахуванням факторів нестабільності ринкового середовища» [6, с. 73].

Зазначимо що, під інноваційним потенціалом підприємства також розуметься сукупність процесів, пов'язаних із здійсненням інноваційної діяльності в поточному й стратегічному періодах, що вимагають залучення як традиційних ресурсів, так і інноваційних, які використовуються для забезпечення інноваційного шляху розвитку підприємства, у результаті чого створюється система нововведень або окремі інновації різного рівня [13].

На інноваційний потенціал підприємства впливають як зовнішні фактори, так і внутрішні. Серед зовнішніх виділяють фактори, які виступають як такі види підтримки [1]: державна, структурно-організаційна, науково-технічна, маркетингова.

Серед внутрішніх факторів виділяють ресурсні можливості: матеріально-технічні, інформаційно-інтелектуальні, фінансові ресурси, людські ресурси.

З огляду на зазначене, робимо висновок, що оцінка інноваційного потенціалу підприємства зумовлює визначення, вивчення і аналіз факторів, що впливають на його формування.

Інноваційний потенціал підприємства є однією з головних складових його загального потенціалу. Структура потенціалу підприємства визначається наступними факторами:

- обсягом та якістю наявних у нього ресурсів (кількістю зайнятих працівників, основними виробничими і невиробничими фондами, запасами, фінансовими і нематеріальними ресурсами, інформацією, технологією);

- можливостями керівників та інших категорій персоналу створювати певні види інноваційної продукції, тобто освітнім, кваліфікаційним та мотиваційним потенціалом;

- можливостями менеджменту оптимально використовувати наявні ресурси підприємства (професійною підготовкою, талантом, умінням створювати й оновлювати організаційні структури підприємства);

- можливостями генерувати і трансформувати інформаційні ресурси для використання їх у виробничій, комерційній та управлінській діяльності;
- інноваційними можливостями підприємства щодо оновлення техніко-технологічної бази виробництва, переходу на випуск нової продукції, використання сучасних форм і методів організації та управління господарськими процесами;
- фінансовими можливостями, тобто інвестиційною привабливістю, кредитоспроможністю.

У сучасних умовах розвитку підприємств сформувалися різні точки зору щодо структури інноваційного потенціалу. При цьому деякі дослідники ототожнюють його з науково-технічним, або ж виділяють лише поодинокі елементи, які розкривають певні особливості інноваційного потенціалу. Існують також і ширші поняття структури потенціалу підприємства, доповнені описами систем збирання, обробки і використання інформації, досвіду господарювання тощо.

Проведений аналіз та узагальнення відомих з наукової літератури та практики підходів до визначення структури інноваційного потенціалу підприємства з урахуванням вищевикладеного, дає можливість виокремити модель структури інноваційного потенціалу підприємства, схему якої показано на рисунку.

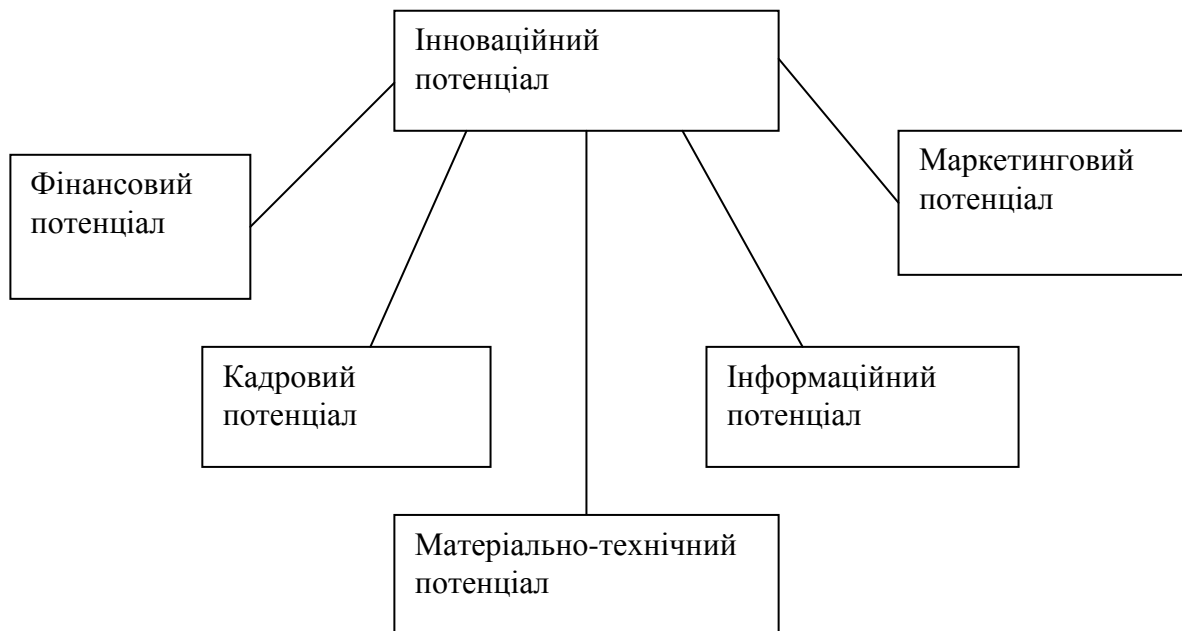

Рис. 1. Модель структури інноваційного потенціалу підприємства

Розглянемо виділені складові ІПП [12]:

Фінансовий потенціал. Відображає відповідність фінансового стану, інвестиційної привабливості, кредитоспроможності і системи ефективного управління фінансами підприємства щодо забезпечення стійкої інноваційної діяльності на усіх етапах інноваційного циклу.

Кадровий потенціал. Характеризує можливості персоналу і робітників підприємства застосувати нові знання та технології, організаційні й управлінські рішення, виконати розробку і виготовити нову інноваційну продукцію. Кадрова складова забезпечується фаховою підготовкою персоналу підприємства на рівні, що відповідає сучасному розвитку науки і техніки. Ця складова значною мірою визначає систему менеджменту, її гнучкість, адаптивність.

Матеріально-технічний потенціал. Ця складова характеризує відповідність матеріально-технічного стану підприємства, наявність резервів або можливості їхнього швидкого отримання, новітність обладнання і технологій, оперативність роботи конструкторських і технологічних служб.

Інформаційний потенціал. Відображає інформаційну забезпеченість підприємства, ступінь повноти і точності інформації, необхідної для прийняття ефективних інноваційних рішень. У складі інформаційного потенціалу можна окремо виділити інформаційно-обчислювальний потенціал, до якого належить комплекс технічних програмно-математичних, організаційно-економічних засобів і спеціальних кадрів, призначений для автоматизації процесу виконання завдань управління підприємством у різних сферах діяльності.

Маркетинговий потенціал. Характеризує міру готовності, спроможності підприємства, його маркетингової служби своєчасно та якісно виконувати маркетингові функції, розв'язувати окреслені задачі, а також ступінь відповідності цього стану маркетингової служби тому стану, який необхідний для розв'язання поставлених задач. Характеризує також наявність комунікаційних зв'язків, які відображають рівень визначеності та ефективності взаємодії підприємства з елементами зовнішнього середовища, що сприяють реалізації мети інноваційної діяльності, тобто наявність надійних зв'язків з партнерами, постачальниками ресурсів, каналами розповсюдження і збуту, споживачами інноваційної продукції.

З урахуванням неоднорідності видових проявів інноваційного потенціалу [1-13] зазначимо, що специфіка досліджуваного поняття полягає в можливості як явної реалізації здатностей підприємства до впровадження нововведень, так і в прихованих можливостях, що в даний час не використовуються. Зазначені характеристики можуть мати як фактичний результат, так і запланований, або бажаний за тих чи інших макроекономічних та внутрішніх умов суб'єкта господарювання. За типологією інновацій, що будуть запроваджуватися або діють на сьогодні, інноваційний потенціал доцільно розглядати з позицій орієнтації на задоволення потреб конкретного працівника/споживача або на розвиток науково-технічного прогресу. За переважним змістом інноваційний потенціал може бути спрямований на розроблення і впровадження продуктових, технологічних, управлінських, соціальних та інших типів інновацій, що необхідно враховувати протягом здійснення етапів і стадій створення нововведень [13].

У той же час складний і динамічний характер процесів введення інновацій на підприємстві потребує комплексної оцінки його інноваційного потенціалу. Аналіз існуючих підходів до його оцінки показав, що вони мають ті чи інші недоліки, які заважають їхньому використанні на практиці.

Серед методів оцінки інноваційного потенціалу підприємства (ІПП) можна виділити шість основних підходів щодо цього:

- визначення ефективності ІПП без урахування стану, умов його формування та реалізації (Філіпішина Л.М., Бойко Ю.А.);
- визначення тільки стану ІПП (Станиславик Е.В., Свинарева А.Б., Гриньова М.А.);
- визначення ступеню використання інноваційних можливостей підприємства (Смеречівська С.В., Сидич О.В., Поповенко Н., Заварная Н.);
- визначення ІПП через ефективність і прогресивність управління (Йохна М.А., Стадник В.В., Краснокутська Н.В., Петрович Й.М., Прокопишин-Рашкевич Л.М.);
- через показники фінансового стану підприємства (Трофилова А.А., Чабан В.Г., Шляхто І.В., Федонін О.С.).

На нашу думку, тільки застосовуючи комплексний підхід, можна отримати обґрунтовану оцінку у вигляді або інтегрального показника, або багатопараметричної моделі.

Цікавою для розгляду є запропонована авторами [7] процедура оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства.

Але, на нашу думку, для швидкої експрес-оцінки слід виділити наступні показники наведені в таблиці 1 за складовими інноваційного потенціалу.

Експертна оцінка стану елементів інноваційного потенціалу підприємства

Складові	Показник	Позначення	Бальна оцінка показника
Фінансова	Фінансова стійкість підприємства	K1	
	Доля внутрішніх витрат на НДДКР і придбання технологій в загальних витратах на виробництво	K2	
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	K3	
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	K4	
	Коефіцієнт загальної ліквідності	K5	
Кадрова	Рівень кваліфікації персоналу	K6	
	Доля робітників, зайнятих дослідженнями та розробками в загальній кількості працюючих	K7	
	Забезпеченість кадрами найвищої кваліфікації	K8	
	Рівень заробітної плати науково-технічних робітників	K9	
	Розвиненість системи мотивації персоналу	K10	
Матеріально - технічна	Рівень витрат на наукові розробки в собівартості товарної продукції	K11	
	Коефіцієнт введення нової техніки	K12	
	Ступінь використання виробничої потужності	K13	
	Рівень прогресивності застосовуваних технологій	K14	
Інформаційна	Витрати на інформаційну діяльність	K15	
	Рівень використання розробок	K16	
	Персонал, зайнятий інформаційною діяльністю	K17	
	Розвиненість системи інформаційного забезпечення	K18	
Маркетингова	Показники освоєння нової продукції	K19	
	Рентабельність інноваційної продукції	K20	
	Рівень використання реклами	K21	
	Ефективність системи збуту	K22	
	Конкурентоспроможність нової продукції	K23	

Заключний етап оцінки інноваційного потенціалу передбачає визначення рівня інноваційної активності підприємства за допомогою узагальнюючого показника – коефіцієнту інноваційної активності підприємства, розрахунок якого здійснюється за наступною методикою:

$$P_{\text{інн. акт.}} = \sum P_i W_i,$$

де $P_{\text{інн. акт.}}$ – рівень інноваційної активності підприємства;

P_i – експертна оцінка використання i -того елементу інноваційного потенціалу, бали;

W_i – коефіцієнт вагомості i -того елементу інноваційного потенціалу [7].

Розглянемо запропоновану методику на прикладі підприємств оператора LIFE в таблиці 2.

Таблиця 2

Експрес-оцінка стану елементів інноваційного потенціалу підприємства

Показник	Бальна оцінка (від 0 до 9)	Вагомість	Зважена оцінка
<i>I</i>	2	3	4
K1	9	0,06	0,54
K2	3	0,03	0,09
K3	6	0,04	0,24
K4	6	0,05	0,3
K5	9	0,04	0,36
K6	6	0,04	0,24
K7	6	0,05	0,3
K8	6	0,03	0,18
K9	3	0,05	0,15
K10	3	0,03	0,09
K11	3	0,05	0,15
K12	6	0,06	0,36
K13	6	0,07	0,42
K14	6	0,06	0,36
K15	6	0,03	0,18
K16	6	0,05	0,3
K17	3	0,05	0,15
K18	3	0,04	0,12
K19	6	0,04	0,24
K20	3	0,04	0,12
K21	6	0,04	0,24
K22	9	0,02	0,18
K23	6	0,03	0,18
	Всього	1,00	5,49

Оцінку рівня інноваційної активності підприємства за запропонованою методикою [7, 11] здійснюємо за наступною шкалою: від 0 до 4,0 – низький рівень, від 4,1 до 8,0 – середній рівень, від 8,1 до 11,55 – високий рівень.

Отже, коефіцієнт інноваційної активності підприємства оператора LIFE складає 5,49, що відповідає середньому рівню.

Перевагою запропонованої методики експрес-оцінки є швидкість її проведення, і можливість визначити ті фактори, які потребують покращення. Наприклад, за нашими розрахунками низьку оцінку отримали показники: K2, K9, K10, K11, K17, K18, K20. Отже, для покращення ситуації необхідно:

- збільшити витрати на НДДКР і придбання технологій в загальних витратах на виробництво;
- збільшити витрати на оплату праці наукових працівників;
- збільшити кількість персоналу, який зайнятий інформаційною діяльністю, що в свою чергу покращить систему інформаційного забезпечення.

В сучасних умовах відбувається багато змін, які впливають на інноваційний потенціал і які слід враховувати при управлінні його розвитком. Також слід враховувати, що

інноваційний потенціал має свої обмеження: функціональне (визначає якісний зміст потенціалу) й відтворювальне (вказує на межі його існування, поза ними потенціал втрачає свої властивості й особливості).

Успішне управління інноваційним потенціалом є умовою забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Тому вивченню питань складових та методів оцінки ІПП слід приділяти більше уваги.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Методика оцінки інноваційного потенціалу підприємства повинна бути практичною, гнучкою, базуватися на доступному математичному апараті та відповідати сучасному розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

У подальших дослідженнях доцільно продовжувати дослідження стосовно оцінки ІПП з урахуванням міжнародного досвіду у сфері інновацій та оцінки інноваційного потенціалу. Вважаємо за потрібне вдосконалювати методику оцінки ІПП, що суттєво полегшить прийняття рішень у діяльності економічних суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Богма О.С. Сутність інноваційного потенціалу підприємства // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №1(9). – С. 12-15.
2. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України // Економіст. – 1999. – №10. – С. 26-32.
3. Джаин И.О. Оценка трудового потенциала: монография. Сумы: ИТД «Университетская книга». – 2002. – 250 с.
4. Дзюбіна А.В. Розкриття змісту поняття «інноваційний потенціал» та визначення його складових / А.В. Дзюбіна // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 628. – С. 72-78.
5. Иванцов П.И. Инновационная деятельность в агробизнесе: теория и практика: учебное пособие / П.И. Иванцов. – Минск: Акад. упр. при Президенте Республики Беларусь, 2006. – 184 с.
6. Інноваційний потенціал оператора зв'язку: формування, оцінювання та ефективність використання: монографія / [Грицуленко С.І., Орлов В.М., Отливанська Г.А., Уманський І.І.]. – О.: ВМВ, 2013. – 260 с.
7. Матросов, О.Д. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства, як основа стратегії розвитку підприємства [Текст] / Матросов О.Д., Матросова В.О. // Сборник научных трудов "Вестник НТУ "ХПИ": Технічний прогрес та ефективність виробництва №62 - Вестник НТУ "ХПИ", 2010.
8. Матросова В.О. Сучасні теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності використання інноваційного потенціалу підприємства / В.О. Матросова, Ю.В. Гончар, К.В. Романчук // Вісник НТУ «ХПИ», 2013. – №66 (1036). – С. 86-96.
9. Немцов В.Д. Стратегічний менеджмент / В.Д. Немцов, Л.Є. Довгань. – К.: ЕксОб, 2001. – 560 с.
10. Педерсен И.А. Экономическая сущность и методы оценки инновационного потенциала предприятий / И.О. Персен // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2013. – №2 (66). – С. 35-44.
11. Родіонова І.В. Методи оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств / І.В. Родіонова // Економіка розвитку. – Х.: 2013. – №4(68). – С. 96-99.
12. Фарат О.В. Формування структури інноваційного потенціалу підприємства та особливості управління його розвитком / О.В. Фарат, Р.Р. Русин-Гриник // Вісник Львівського національного політехнічного університету. – 2012. – С. 273-278.
13. Шилова О.Ю. Інноваційний потенціал підприємства: сутність і механізм управління / О.Ю. Шилова, Є.С. Чермошенцев // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – №1. – С. 220-227.

14. Шипулина Ю.С. *Инновационный потенциал предприятия / Потенциал инновационного развития предприятия: монография.* – Сумы: Деловые перспективы, 2005. – 256 с.

Зубко Т., Андреева В. Содержание понятия и методы оценки инновационного потенциала предприятия. В статье рассмотрена сущность инновационного потенциала предприятия, его основные составляющие и факторы, влияющие на его состояние. Исследованы особенности формирования структуры инновационного потенциала. Проанализированы и обобщены подходы к определению структуры инновационного потенциала.

Zubko T., Andreeva V. The meaning and methods of evaluation of innovative potential of enterprise. In the article the essence of innovative potential of the company, its main components and factors affecting its status. The features of structure formation of innovative potential. Analyzed and generalized approaches to determining the structure of the innovation potential.

УДК 658.286:34

Войченко Т.О., к.е.н., доц.,
Київська державна академія водного
транспорту імені Гетьмана Петра
Конашевича-Сагайдачного

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ НОВОВВЕДЕНЬ НА ТРАНСПОРТНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасному суспільстві науково-технічний процес пов'язують з поняттям інноваційного процесу, який об'єднує в собі науку, підприємництво, економіку, техніку, виробництво та управління діяльністю компанії. Розвиток ринкових відносин, приватизація державної власності, скорочення обсягів виробництва, зростання числа неплатоспроможних підприємств та організацій змінили механізм управління науково-технічним прогресом, вплинули на темпи і характер науково-дослідних, дослідно-конструкторських і проектно-вишукувальних робіт, на розробку і впровадження нововведень, як основи економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності транспортних підприємств і економіки країни в цілому. Враховуючи актуальність інновацій для досягнення соціально-економічних цілей, питання активізації інноваційної діяльності визначені як один із пріоритетів розвитку транспортної галузі. Дане дослідження присвячене основним напрямкам інновацій на транспортних підприємствах та їх впливу на економічну діяльність. Розглянуто специфічні для транспортних підприємств критерії оцінки ефективності нововведень, які встановлюють їх взаємозв'язок з цілями і результатами транспортного процесу. Використання в практиці оцінки ефективності інновацій розроблених критеріїв дозволить грамотно і коректно проводити розрахунки впливу окремих факторів на загальний рівень ефективності транспортного підприємства.

Постановка проблеми. Світовий досвід країн показав, що одним з основних засобів боротьби з економічною стагнацією була підтримка реального сектору економіки, особливо за рахунок розвитку інфраструктури, яка передусім включає транспорт та дорожнє господарство. Транспорт має розвиватися на кілька кроків попереду економіки країни, щоб